

PRVE OFTALMOLOGINJE U HRVATSKOJ

MILAN IVANIŠEVIĆ

*Sveučilište u Splitu, Medicinski fakultet, Klinički bolnički centar Split,
Klinika za očne bolesti, Split, Hrvatska*

Prve oftalmologinje koje su radile u Hrvatskoj započele su specijalizaciju početkom dvadesetih godina prošlog stoljeća. Završile su medicinske fakultete izvan Hrvatske, jer se Medicinski fakultet u Zagrebu otvorio 1917. godine. Tri pionirke hrvatske oftalmologije bile su dr. Katica Šupe, dr. Mira Mašek-Breitenfeld i prim. dr. Jelka Spevec-Gutschy. Dr. Šupe završila je specijalizaciju iz oftalmologije u Novom Sadu 1926. godine i iste je godine osnovala i vodila Očni odjel u Dubrovniku. Dr. Mašek-Breitenfeld specijalizirala je na Klinici za očne bolesti kod prof. dr. A. Botterija 1927. godine te kasnije vodila očnu ambulantu Školske poliklinike u Zagrebu. Prim. dr. Spevec-Gutschy specijalizirala je oftalmologiju 1927. godine kod doc. dr. K. Kühna na Očnom odjelu u Vinogradskoj bolnici. Naročito se bavila problemom kirurškog liječenja suzne vrećice. Iako su u to vrijeme žene bile rijetkost u oftalmologiji, danas oftalmologija postaje sve više ženska profesija.

Ključne riječi: oftalmologija, žene, povijest, Hrvatska

Adresa za dopisivanje: Prof. dr. sc. Milan Ivanišević, dr. med.
Klinički bolnički centar Split
Klinika za očne bolesti
21 000 Split, Hrvatska
E-pošta: milan.ivanisevic@gmail.com

ŽENE U MEDICINI

Do šezdesetih godina 19. stoljeća u pravilu žene nisu bile u mogućnosti upisati Medicinski fakultet. Žene su smatrane „slabijim spolom“ i smatralo se da je zbog majčinstva „ženi mjesto u kući“. Američko udruženje liječnika nije ženama dopuštalo biti članovima sve do 1915. godine (1). U drugoj polovici 19. stoljeća dopušten je upis ženama na švicarske medicinske fakultete u Zürichu, Lausanni i Ženevi. Godine 1900. dopušta se upis ženama na medicinske fakultete u Beču i Grazu. Dovolja za obavljanje liječničke prakse ženama u Hrvatskoj, koja je tada bila u sastavu Austro-Ugarske monarhije, donijeta je Banskim naredbom od 28. lipnja 1903. godine. Tek nakon tog datuma doktorice medicine, koje su svoje diplome tada stjecale izvan Hrvatske, smjele su raditi u domovini. Korola Maier Milobar (1876.-1945.), promovirana 1900. godine na Medicinskom fakultetu u Zürichu, bila je prva liječnica koja je obavljala praksu u Hrvatskoj od 1906. godine. Prva diplomirana liječnica na Medicinskom fakultetu u Zagrebu bila je Kornelija Sertić (1897.-1988.), 1923. godine (2).

Postotak ženskih članova Hrvatskog liječničkog zbora 1916. godine bio je 1,3 %, a godine 1937. 5,2 %, dok je 2005. godine iznosio čak 54 % (3-5). U prvi semestar akademske godine 1917./1918. na zagrebačkom Medi-

cinskom fakultetu upisano je 67 studenata, od kojih je bilo 14 žena (20,9 %) (6). 100 godina poslije na splitskom Medicinskom fakultetu upisano je 71,1 % žena. Prema podacima Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo u Hrvatskoj 2007. ukupno je bilo 9.433 liječnika specijalista od čega čak 5.615 žena (59,5 %). Međutim, još uvijek nisu često na rukovodećim pozicijama.

ŽENE U OFTALMOLOGIJI

Slično je i u oftalmologiji. Na popisu članstva Hrvatskog liječničkog zbora 1916. godine nije bila ni jedna oftalmologinja, a 1937. bilo ih je samo 5, tj. 0,6 %. Godine 2006. u Dalmaciji bilo je 49,4 % oftalmologinja (specijalistica i specijalizantica), a na popisu Hrvatskog oftalmološkog i optometrijskog društva 2017. godine bilo je 59,4 % oftalmologinja.

Čuveni njemački oftalmolog iz Berlina Albrecht von Graefe (1828.-1870.) imao je od 1850. do 1970. godine preko 100 učenika i asistenata, ali ni jednu ženu koja je učila i specijalizirala oftalmologiju (7).

Johann Friedrich Horner, bivši asistent Albrechta von Graefea, vodio je na Sveučilištu u Zürichu očnu kliniku od 1856. godine, samostalnu od 1862. u kojoj su

mogle studirati oftalmologiju i žene. Od 1873. godine osnovao je svoju privatnu očnu kliniku pod nazivom „Hottinghof“ (8).

Smatra se da je prva oftalmologinja u svijetu i Rusiji bila Maria Bokova (1839.-1929.), koja je s 29 godina išla u Zürich i radila kod profesora oftalmologije Friedricha Hornera te na očnoj klinici proučavala hypopyon keratitise. Naknadno je također studirala oftalmologiju u Beču (9).

Među prvim školovanim oftalmologinjama u svijetu bile su Isabel Hayes Chapin Barrows (1845.-1913.) u SAD (10), Else Steinert (1879.-1948.) u Njemačkoj (11), Marion Gilchrist (1864.-1952.) u Škotskoj (12), prof. Dame Ida Mann (1893.-1983.) u Australiji (13). Isabel Hayes Chapin Barrows 1869. studirala je kod profesora Johanna Friedricha Hornera na Sveučilištu u Zürichu, gdje je zavoljela oftalmologiju, zatim je nastavila studij na očnim klinikama u Beču kod prof. Ferdinanda von Arlta i prof. Eduarda von Jägera. Jednog dana dok je bila tamo, prof. Jäger je jako iznenadio Bellu i svoje studente pozivajući ju da operira kataraktu. Operacija je išla brzo i glatko bez anestezije i „bez tremora“ na veliko zadovoljstvo prof. Jägera (14).

BIOGRAFSKI OSVRT NA PRVE OFTALMOLOGINJE U HRVATSKOJ

Dr. Katica Šupe, kćerka Šimuna i Oršule, rođena je u Šibeniku 19. 10. 1897. (15) (sl. 1). Gimnaziju je završila u Šibeniku. Medicinu je studirala od 1917. godine na Karlovom sveučilištu u Pragu, gdje je i diplomirala 17. 3. 1923. Bila je prva diplomirana liječnica u Dalmaciji. Liječnički staž je obavila u Šibeniku (16). Specijalizirala je oftalmologiju na Očnom odjelu u Državnoj bolnici u Novom Sadu (1923.-1926.) kod oftalmologa primarijusa dr. Borislava Mirića (Gospodinci, 1888.-Novi Sad, 1960.), koji je vodio Očni odjel od 1918. do 1941. godine (17,18). Godine 1926. godine primljena je u službu u Dubrovniku. Očni odjel Pokrajinske bolnice u Dubrovniku osnovan je odlukom ministra Narodnog zdravlja 3. 12. 1926., a vodila ga je dr. med. Katica Šupe do umirovljenja 1953. godine. Odjel je bio smješten u prostorima „stare bolnice“ na predjelu Šiškovo iznad Pila (sl. 2). Ispočetka su očni bolesnici bili smješteni na Internom odjelu. Dr. Šupe obavljala je vrlo savjesno svoju liječničku dužnost. Godine 1927. sudjelovala je u bolničkim dežurstvima. Te godine na pripravničkom stažu u bolnici bila je Dubrovčanka dr. Milena Bubalo, koja je kasnije postala oftalmologinja i radila u Boki Kotorskoj. Njezin sin je poznati vitreoretinalni kirurg dr. Relja Živojnović. Iz godišnjeg izvještaja Pokrajinske bolnice iz 1929. vidi se da je dr. Šupe liječila mnoge oftalmološke bolesni-

ke. Sastavila je popis potrebnih instrumenata za čiju je nabavku u visini od 50.000 dinara zatražen kredit Ministarstva zdravlja. U jesen 1927. godine sudjeluje na Kongresu jugoslavenskih liječnika u Rogaškoj Slatini (19,20). Bila je član Jugoslavenskog oto-neuro-oftalmološkog društva (21). Godine 1933. bila je u odboru dubrovačke podružnice „Orjen“ Hrvatskog planinarskog društva (22). Bila je blagajnica Dubrovačkog liječničkog udruženja (DULIUD) godine 1933 (16). Nije bila udana. Shrvana teškom bolešću preminula je 6. 9. 1967. i sahranjena u Dubrovniku na groblju Boninovo. Ovoj humanoj i neumornoj šibenčanki, koja je obavljala dužnost šefa Očnog odjela gotovo tri desetljeća, pripada velika zasluga za početak i razvoj oftalmološke službe u Dubrovniku, a time ulazi u povijest naše zdravstvene kulture.

Sl. 1. Dr. Katica Šupe, 1926. godine

Sl. 2. Stara dubrovačka bolnica iznad Pila (danas zgrada Sveučilišta u Dubrovniku, Ul. branitelja Dubrovnika 41)

Sl. 3. Dr. Mira Mašek-Breitenfeld

Dr. Mira Mašek-Breitenfeld (Ogulin, 15. 7. 1898.-Zagreb, 1. 7. 1987.), pripadnica je istaknutih liječničkih obitelji od kojih je dobila poticaj za studiranje medicine i kasnije specijalizaciju iz oftalmologije (sl. 3). Stric joj je bio prof. dr. Dragutin Mašek vitez Bosandolski (1866.-1956.), čuveni otorinolaringolog, utemeljitelj otorinolaringologije u Hrvatskoj i jedan od osnivača Medicinskog fakulteta u Zagrebu te dekan u akademskoj godini 1923./1924. Njezin suprug bio je prof. dr. Josip Breitenfeld (1898.-1964.), neuropsihijatar. Godine 1916. pohađala je gimnaziju u Zagrebu i maturirala. Godine 1917. upisuje Medicinski fakultet u Beču, studij je nastavila u Zagrebu od 1919. do 1921., zatim opet u Beču gdje je promovirana 1923. Kao eminentna klinička asistentica, specijalizirala je oftalmologiju i radila na Klinici za očne bolesti od 1924. do 1927. kod prof. dr. Alberta Botterija, učenika Ernsta Fuchsa (sl. 4). Bila je među njegovim prvim suradnicima (23). Bila je član Jugoslavenskog oto-neuro-oftalmološkog društva, osnovanog 1927. godine u Zagrebu (21). Godine 1926. održala je dva predavanja u Zboru liječnika o preretinalnim krvarenjima i krvarenjima na oku kod morbus makulozus Werlhofa, a 1927. o tumorima hipofize na sijelu oto-neuro-oftalmološkom. Godine 1928. publicira u Liječničkom vjesniku rad o klinici tumora hipofize s oftalmološkog aspekta (24,25). Godine 1927. osnovala je očnu ambulantu u Državnoj školskoj poliklinici u Zagrebu (od kraja 1940. Školska poliklinika) u Medulićevoj ulici i vodila je do 1954. godine (sl. 5). Bavila se problematikom preventivne i kurativne školske oftalmologije. 1930. godine pregledano je 3.543 očnih bolesnika, a 1938. godine 5.388 (26). Godine 1961. bila je u odboru Oftalmološke sekcije Zbora liječnika Hrvatske (27).

Sl. 4. Stara Očna klinika u Zagrebu u Kukovićevoj ulici (danas Ul. Ante Kovačića br. 1)

Sl. 5. Zgrada bivše Školske poliklinike u Zagrebu u Medulićevoj ulici br. 34

Prim. dr. Jelka Spevec rođ. Gutschy (Zlatar, 13. 7. 1896.-Zagreb, 10. 5. 1977.) (sl. 6). Bila je iz poznate liječničke obitelji. Ostajući vjerna obiteljskoj tradiciji odlučuje se za studij medicine, a kasnije i specijalizaciju iz oftalmologije kao jedna od vrlo rijetkih žena svoje generacije. Medicinski fakultet pohađa od 1916. do 1922. godine u Gracu, Pragu i Beču, gdje i diplomira. Edukacija iz oftalmologije bila je kod doc. dr. Kurta Hühna od 17. 4. 1923. do 3. 1. 1927. na Očnom odjelu Bolnice „Sestre milosrdnice“ u Zagrebu (28) (sl. 7). Bila je član Jugoslavenskog oto-neuro-oftalmološkog društva (21). Primarijus postaje 1937. godine. Iste godine boravi na Klinici za očne bolesti Hôtel-Dieu u Parizu, gdje polazi tečaj očne kirurgije kod prof. dr. Félix Terriena (1872.-1940.) (29). Intenzivnije se bavi problemima kirurškog tretmana suzne vrećice. U suradnji s otorinolaringologom prof. dr. Antom Šercerom radila je dakriocistorinostomije što je i objavila 1950. go-

dine u *Liječničkom vjesniku* (30). U mirovinu je otišla 31. 1. 1959. Prenosila je svoje znanje na mlađe kolege. Bila je osoba izrazite individualnosti i autoritativnog nastupa s uvijek jasnim stavom, koja je dostojanstveno s odgovornošću obavljala svoj medicinski rad. Umrla je 1977. godine nakon duge i teške bolesti (31).

Sl. 6. Prim. dr. Jelka Spevec-Gutschy

Sl. 7. Očni odjel u Vinogradskoj bolnici početkom 20. stoljeća (lijevo)

ZAKLJUČAK

Sve tri oftalmologinje bile su pioniri među ženama koje su specijalizirale oftalmologiju i kao takve radile u Hrvatskoj. Odlikovala ih je humanost, stručnost, neumoran i savjestan rad u obavljanju svog posla. U to vrijeme najčešće ženske specijalizacije bile su porodništvo, bolesti kože i oftalmologija. Danas se muškarci u većoj mjeri orijentiraju na profitabilnije struke gdje je brži put do rukovodećih pozicija i do financijskog boljitka

nego na medicini, gdje je taj put dugotrajan i naporan. Premda je u oftalmologiji, kao kirurškoj medicinskoj djelatnosti, ženama teže usklađivati obiteljske obveze i naporni rad, one su ravnopravne i jednako uspješne kao i njihovi kolege. Žene su pridonijele mnogim medicinskim postignućima. Problem spolne neravnopravnosti više nije prisutan u razvijenim zemljama, a oftalmologija postaje sve više ženska profesija.

L I T E R A T U R A

1. Women's international Center [Internet]: Women's history in America. [Datum pristupa informaciji: 26. lipnja 2018.]. Dostupno na URL adresi: <http://www.wic.org/misc/history.htm>

2. Žuškin E, Piasek M, Piasek G, Šarić M, Mustajbegović J, Sušec T. Žene i medicinsko umijeće-povijesni ogled. *Lijec Vjesnik* 2006; 128(3-4): 114-21.

3. Prilog „Liječničkog Vjesnika“ br. 1. 1917. Imenik članova Zbora liječnika kraljevine Hrvatske i Slavonije u Zagrebu za godinu 1916.

4. Prilog „Liječničkog Vjesnika“ br. 1. 1937. Imenik članova Zbora liječnika kraljevine Hrvatske, Slavonije i Međimurja u Zagrebu za godinu 1937.

5. Zenić D. Žene preuzele liječničku struku. *Slobodna Dalmacija* 2006, lipanj 3; 60-1 (col. 5-6).

6. Belicza B. Analiza studenata upisanih u prvi semestar Medicinskog fakulteta u Zagrebu od god. 1917. do god. 1967. s posebnim osvrtom na socijalnu strukturu i spol. *Rad Med Fak Zagreb* 1972; 20(1): 5-30.

7. Herde J. Der Internationale Charakter der DOG aus historischer Sicht. In: *Deutsche Ophthalmologische Gesellschaft, ur. Visus und vision-150 Jahre DOG*. Köln: Biermann Verlag GmbH, 2007, 273-88.

8. Roper-Hall G. Johann Friedrich Horner (1831-1886), Swiss ophthalmologist, scientific contributor, and accomplished academician. *Am Orthopt J* 2016; 66(1): 126-34.

9. Bonner TN. Rendezvous in Zurich. Seven who made a revolution in women's medical education, 1864-1874. *J Hist Med Allied Sci* 1989; 44(1): 7-27.)

10. Ross RD. The emergence of women in ophthalmology. *Arch Ophthalmol* 1997; 115(4): 544-6.

11. Steinberg H, Fohrenbach S. Else Steinert neé Loewenheim (1879-1948): one of Germany's first female specialist ophthalmologists. *J Med Biogr* 2012; 20(1): 35-41.

12. Gilchrist M. Editorial. *BMJ* 1952; 2(4785): 671.

13. Bron AJ, Constable I, Mann IC. Dame Ida Caroline Mann (1893-1983). *Arch Ophthalmol* 1984; 102(11): 1713-5.

14. McPherson AR. Two pioneer 19th-century women who breached ophthalmology's glass ceiling. *Ophthalmology* 2015; 122(6): 1067-9.

15. Matična knjiga rođenih župe Šibenik-Varoš, 1892.-1899. DAŠI
16. Marinović I. Liječnici dubrovačke bolnice: od 1840. do 1940. Zagreb: Medicinska naklada, 2006. str. 105-6.
17. Dobanovački D, Breberina M, Vujošević B i sur. Sanatoria in the first half of the XX century in the Province of Vojvodina. Arch Oncol 2013; 21(1): 34-43.
18. Čanadanović V. Pismo priopćenje, 2017.
19. Gavrilović V. Šibenčanka dr. Katica Šupe, osnivač oftalmološke službe u Dubrovniku. Acta historiae medicinae, stomatologiae, pharmaciae, medicinae veterinariae 1987; 27(1-2): 209-13.
20. Dr. Gordana Polanda-Bačić, Pismo priopćenje, 2017.
21. Dugački V. Jugoslavensko oto-neuro-oftalmološko društvo (1926-1936). Acta Ophthalmol Iug 1986; 24(Supl. 3): 113-9.
22. Bakija-Konsuo A, Vučak I. Dr. Ante Bibica (1897.-1973.) prvi Dubrovčanin s diplomom zagrebačkog Medicinskog fakulteta. Liječničke novine 2017; 17(158): 91.
23. Cerovski B. Devedeset godina Klinike za očne bolesti Kliničkog bolničkog centra Zagreb i Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu 1923.-2013. Zagreb: Stega tisak d.o.o, 2013.
24. Mašek-Breitenfeld M. Prilog klinici tumora hipofize s osobitim obzirom na smetnje sa strane vidnog organa. Lijec Vjesn 1928; 50(2): 419-44.
25. Dugački V. Dr. Mira Mašek-Breitenfeld. Liječničke novine 1990; 19(83-84): 31.
26. Hofgräff D, Fatović-Ferenčić S. Uloga i doprinos Desanke Ristović Štampar (1882.-1968.) razvoju Školske poliklinike u Zagrebu (1925.-1941.). Anali Zavoda za znanstveni i umjetnički rad u Osijeku 2012; 28: 9-24.
27. Čupak K, Pavišić Z, Dugački V, Raguž I. 50 godina Oftalmološke sekcije Zbora liječnika Hrvatske (1936-1986). Acta Ophthalmol Iug 1986; 24(Supl. 3): 81-7.
28. Historical review (editorial). Acta Clin Croat 2007; 46(1): 68.
29. Sušec T. Historical review. Acta Clin Croat 2013; 52(1): 135.
30. Spevec-Gutschy J. Kirurgija suzne vrećice s osobitim obzirom na vanjsku dakriocistorinostomiju. Lijec Vjesn 1950; 72(1): 25-9.
31. Čoti M. Prim. dr. Jelka Spevec rođ. Gutschy (1896-1977). Lijec Vjesn 1977; 99(9): 582.

SUMMARY

THE FIRST FEMALE OPHTHALMOLOGISTS IN CROATIA

M. IVANIŠEVIĆ

University of Split, School of Medicine, Split University Hospital Centre, Department of Ophthalmology, Split, Croatia

The first female ophthalmologists who worked in Croatia started their residency at the beginning of the 1920s. They finished their medical education abroad because the School of Medicine in Zagreb opened in 1917. The first three women pioneers of Croatian ophthalmology were Dr Katica Šupe, Dr Mira Mašek-Breitenfeld and Head Doctor Jelka Spevec-Gutschy. Dr Šupe finished her ophthalmology residency in Novi Sad in 1926 and the same year she founded and led the Eye Department in Dubrovnik. Dr Mašek-Breitenfeld finished her ophthalmic training at the Eye Clinic in Zagreb, led by Professor A. Botteri, in 1927. Later on, she herself was leading the outpatient department of School Polyclinic in Zagreb. Head Doctor Spevec-Gutschy became specialist in ophthalmology in 1927 at Assist. Professor K. Kühn in the Eye Department of Vinogradska Hospital from Zagreb. She was particularly engaged in lacrimal sac surgery. At that time, female specialists were very rare in ophthalmology, whereas today ophthalmology is becoming an ever more female profession.

Key words: ophthalmology, women, history, Croatia